

3 жерге

Информационной и библиотечной

Манал пленум Улсын бүүрэлд.

Партбюро секретара Н. Н. Шестаков отчуотун уонна ону дүүллээһини сүмүүнүн уурар ыпылына. Онон ити сүрүн итэһэстэр итинэн аһару туоратын соруктара ыбыллылар.

A black and white portrait of a man with a mustache, wearing a suit and tie, sitting at a desk with a typewriter. The man is looking slightly to the left of the camera. The background is a simple wall with a wooden chair visible behind him. The image has a grainy, vintage quality.

Сельсовет исполкома,
сельской быблар коммисията.

★ Коммунистар тустарын кэпсибит ★

Кийн олово өрүүтүн бэлэ түгэннэрдээ. Күн-дүүл ба-
лан итэжин өвчтүү, оннук
өйдөөл дээ эби күндү-
түр. Субурууский аатынан
совхоз Хатылтайын өдөлө-
нөтүн шырдаага механиза-
тордоритан ахсааннаа
дэон производствоза үлэ-
ли-хамсы сүлдөөлөр.
Олортон Бирдестөрүнүн
трактор көлө, рулугар 39-с
сылын олорор Семен Нико-
лаевич Литвинцев аатын-
быт.

Семен Николаевич бийр
бэлэ докумун баар. Ону
хараа харатынны харыстаан
уура сүлдөөр. Ол—ХТЗ
тракторга олорон түспүт
хаартыскага. Билигин үгүс
механизатордартан кэм ити
техниканы үйэтипит фото-
докумуну булар, араала
уустук буолуо дин санын-
бын. Кинитэн бу хаартыска
туох быһыны-майыны кы-
тары сибээстээн туоһулэ-
тым.

—1951 сыллаах бас ийин
22 күнд, Ыйлах саана этэ.
Бийиги ээно дэоно сааны
ыйыга уонна хорутууга
нолхонутугар бастаабыл-
пыт. Ону бэлэтээн Чолбон
Полов дик доторум хаар-
тыскага түспүтүт. Ама да
техниканы техника баһый-
батын ийин, ХТЗ даһаны
кэмтэр көлө бастыга этэ.
Түспүтүм да үчүгэй эбит.
Өйдөбүнүк буола сырыт-
тада бу дин. Хаартыскага
Чуорайытта алаһын бул-
гуннаһын арда өртө көс-
төр.—Семен Николаевич
саяс-саһынан быһаарда.

Бу кэпсики киһибит Хаты-
лтайн төрүттээх-уустаах.
Ийэлэр Анастасия Полова
«Перизан» көлхөз чилинэ
эбит.

—Мин ийпит абаһынан
фамилия Полов дик этэ.
Ону үлэбин бэлэтээн ха-
һыака сүрүйтүт таһаарыс-
тарган сөрөхтөр Попову-
нан ыппыттар. Ол диктэр,
инилэр сыһыалара буолба-
та. Төрүт минтэрэкиби
аркытан кордотон булам-
мал Литвинцев дик төрүт
фамилиябар уларыттыбыт.
Хайшахпын, олох
шырдыгы сөбүлүүр.—Сэ-
мэн күлэ-күлэ быһаарда.

Бу кэпсидиан чэй кутан
биэр олорор ийин от-
тоһотун үлэни саана сы-
һыага-тоһоонго коруттэ-
хыт, үлэ-хамнас туһунан
баһыта-орута нэпсээччи.
Онону ойдордун, бачаны
күстүм дикчигэ суох. То-
лорбүт үлэтин бэйэ корөн-
мийыһаластахына
бэрт ылгастык, ол эрэри
оруулаахтык быһаарар.
Ойордоталарын оларбүт
курдук туттааччы. Кини-
уон даһаны дууһалаах, кө-
но, сүдүргү, саччонон бил-
бэ-нарбэт өрүүтэргин ары-
дан биэрэр ураты даһаны
дэоурдаах буоллаа эбэт

ҮЛЭ КИҤИТЭ

бу Семен Николаевич кур-
дук рабочай киһи!

Кийн хараһын толорор
үлэһит киһи дикчилэр
дэон-сэргэ бары киһи ту-
һунан.

—Кинилин бийргэ үлэ-
бит ахан киһиби. Хаһан
кыһага тийэн кэллэринэ,
хаһан кийн саллар да кү-
нэра күһэйдэхтэринэ аһа-
таммын хаһан даһаны
көрбөтөбүм. Бэл сыһына
туһуэххэ сөптөөх да күнэ-
ргэ өрөбөккө кыһааһыччи.
Хайшахпын, кийн үлэ-
тигинэти бардаһына сы-
тыт баара дуо. Бэйэби-
нан билэбин тракторист үлэ-
та ырааһын. Пенсияга тах-
сыбатым икис сыйым. Ки-
ни буоллаһына, тракторы-
гар салгы үлэлиир. Тра-
кторга аһанан төрөбүт ки-
ли быһылаах,—дикр Бол-
тоног отдөлөнөтүн рабоче-
йе Дмитрий Степанович
Камеев.

—Сэмэн 1951 сылтан,
механизатордар Якутскай-
дааһы оһуолаларын бүтэ-
ригэти, билэби. Кийн
МТС-ка трактористыра.
Мин ити тэриэтэ агро-
номнуурум. Эгэргэ дыйы,
бастагы тэкилэрин, баста-
гы үлүлүү аһыһын кэтээн
корбүт киһиби. Тыа сир-
гар уларыһылар тахсыбит-
тара. Семен Николаевич,
билигин фураһырынан үлэ-
лиир Федор Федорович
Батарин буоламмыт аны ту-
ран Субуруускай аатынан
колхозка тутуспутунан үлэ-
дикр буолбуптук. Кинилэр
очоттон тахсылаах үлэ-
биттар. Калин хаһааһы-
баты салаһымбар күс-көмө
буоллулар. Күн-дүүл
түгэнни аһар. Сэ-
мэн тулпук үлэтин ыйысты-

бат мөккүрдээх буолла-
чы. Бийргэ тракторын под-
шипинга алдыаммыта. Под-
шипиник шариһтарын ылан
туһонаары Сэмэн нувалда-
нан ыстаал бүрүһүнү үлү
охсорго быһаарыммыта. Он-
го ойо ыстанан хараһын
дэнгэбэти. Атын киһи эби-
тэ буоллар, итичэ оһууу
ылан баран техникаһан
тэйбит буолуохтаах этэ. Ки-
ни буоллаһына күн бүгүнү-
гар дикри трактористыра.
Техникага күтү туттарбыта
бэрт буоллаа. —Субуруус-
кай аатынан совхоз дирек-
тора Анатолий Васильевич
Ефремов рабочай киһи ту-
һунан дыйт-чахчы бары
нэпсээтэ.

Биллэбикэ - көстүбэ-
кэ сыһыан быһагы тэбэн
бизрбит эбэтэр үлэ мүнү-
туур тахсылаах буолуугу-
гар оһоһулуубут көһөнү
дэон түмүк-түмүк кэмнэргэ
өндөр-санаан аһаллар
эбит дик санаага кэлби-
тим соторутабыта олохтоох
тэһианка Саха АССР үтү-
лэһ агронома, «Мындаа-
йы» совхоз директоры Ва-
силь Петрович Чингиз-
ров эиттин аһан барам-
мын. Кийн өһно к... Сэтэ
сыл устата Субуруускай аа-
тын совхозка агронома-
бытым. Ити сылларга оро-
йон аатырбыт механизато-
ра Семен Николаевич Лит-
винцевтин, бэртээхэй үлэ-
һитэр Иван Алексеевич
Протопоповтин, баарил
Дмитриевич Оногосовтин
бастагы урдүк үүнү эвөнө-
тугар бийргэ үлэһэбилпити,
—дикр сүрүйбүтэ.

Кырдык, ити сылларга
генортон ортотунан 12—14
центнер бурдук үүнүтүн
ылбиттара.

Бүгүгү тыа сирин сай-
дыһын, эрэин-кыһаһын
туллар үһүнэн механизато-
тордар аһаллар. Ол ийин
инилэр этиһаһыгар өрүү-
түн олохтук кырдыга баар
буолар. Ону кытары сөбү-
лэспэт буолуохха хайдах да
сатаммыт. Бэл сөрөхтөр он-
ноһор түптээн-төлтөн оло-
бу олоһоһко да туран сы-
рыһа-аһаһа бараллар-кэ-
лэллэр. Ол үс бэйэлэригар
таһа эмэ оһуулааһын үрдү-
күн. Семен Николаевич
Владимир уонна Семен дик
бэртээхэй уолаттардаах,
түөрт сизинээх. Владимир
Намга, Семен Кийага ме-
ханизаторынан үлэлиһлэр.
Уолаттар ийин, аһала-
ра этэринэн буоллаһына,
күһаһа сүөх үлэһиттар
эбит.

Семен Николаевич Лит-
винцев үлэтин Советскай
правительствоза «Килбизинээх
үлэтин ийин» уонна «В. И.
Ленин төрөбүтэ 100 сылын
бэлэтээн. Килбизинээх үлэ-
тин ийин модалларынан бэ-
лэтээбитэ. Комсомол Кийн
Комитетын Бочуотунан гра-
мотыһын, «Пятилетке гар-
дөөһө аһаһарынан наба-
радаламмыта.

Семен Николаевич үлэ-
рыта тутуу дохсунуһу кири-
тинтү сөбүлүүр. Бочуот-
таах сыһыалаһынан туһанар
быраабы ылбыта быһыл ик-
кис сыла.

—Мин рабочай коммуни-
стын. Олоһу хайдах эмэ га-
нан туһаарар ийин үрүлү-
харалыга үлэһэбит дэон
дээ түлээн туран көмө буо-
лар кэмгэ кэлэн үлэһэн
туоруурбук дууһабытыгар
ырахан. Онон тоһө кыһаар-
былан үлэһэбим.—Семен
Николаевич Литвинцев
олоһо позицията итиник.

Бийиги тийибитигэр С.
Н. Литвинцев ДТ-75 маар-
калаах трактора диктин
таһыгар тигини аһан ту-
ра. Мас тийэ барыаһаах
эбит этэ. Кийн ылбайдык
кэпсэлигэ. Сылаах этинэн,
хойуу үттээх чэйинэн күн-
дүлэбэти. Бийэххэ нөрдөр-
бүт араамалаах фотогра-
фиятын бэрт иччэлээхтик
оронун үрдүгэр ыйабыта.

ХТЗ трактор... Онно кийн
эдэр саһа, күүрээһнээх үлэ-
тэ, олоһун сарлаһыһа
баар. Ол дыйкүөрү, ол та-
тими ыйыһыбат туһуттан
кийн күн айы от тийэ үрэх
бейи, мас соһо аар-тайба-
кы өһөйөр. Тонон чөйкү-
наан туар айгэтэн Семен
Николаевич ити курдук сы-
лаһы, быһагы аһалар туһу-
гар күн айы сыратын-сыл-
баһын бээрэр. Кийэххэ ра-
бочай коммунист сүрэжин
таһытэ, дыйкүөрэ баар.

Сэмэн ТУМАТ.
Снимокка: С. Н. Литви-
цев.
Т. Кардашевская фотота.

★ Комсомольскай олох ★

ЫЧЧАТЫ ТОБО ИТЭБЭЙБЭТТЭРИЙ?

«Мындааһы» совхоз
производствоза үгүс өр-
түн ыччаттар туһан ала-
роллар. Директор В. П.
Чингизов этэринэн, ки-
чилэр совхоз рабоча-
рын 70 быһыһыһарын
буолан ааспыт совхоз ком-
сомольскай тэриэтэтин кон-
ференцияһыгар үс снэ-
тааһы комсомольскай тэ-
риэтэлэртэн барыта 44 де-
легат түмөһ үлэ-хамнас
туһунан нэпсэһипит, ий-
ники сөрүктарбытан чуол-
кайдаһыппыт.

Үлэ «ортоһо» сана-
ламмыта эрэри, итэһэ-
быһаһа элбэх. Онуоһа ки-
ли ылыммат баар: даһи-
лаетчыт, совхоз комсо-
мольскай комитетын се-
кретаре Семен Яковле-
ваһын, тыл эппит комсо-
молеттар даһаны ааспыт
сылга үлэ тобо барба-
һын төрдүн-сөбөтүн ырыта,
биркиһитин була саһа-
батылар. Ол, баар, кийн-
лэр снэ-хотө ырыта, түмэ-
һыһыны, толкуйдуу үө-
рэммээһитэригэр буолуо.
Очотуттар комсомольскай
активна олохтоох партий-
най тэриэтэ комсомолуон
наала. Хаһаһага дикри ити
салһанан бара туруой!

Конференция бэйэтин
инини үлэтигэр хайыһа
буолар үүрөөһү ылымма-
та, ону тэнэ чөпчү даһа-
лары бэлэтээбитэ. Мин
бу сүрүгү сүрүкүөх са-
наам чөпчү олортон үөс-
кээбитэ.

Совхоз ыччаттара Ха-
хыһаһа кийнээн эстафета
чытарга быһаардылар. Ол,
үгэ курдук, спорто уонна
культурага эрэ буолуо суо-
ба, эдэрдер политическай
таһымнарын эмэ түргү-
һуохтара. Ийиниһэн, Мы-
рылаһа ыччат кафетэ үлэ-
һинэ биллэһаннар. Үсүһү-

нэч, сыһааһы комсомоль-
скай тэриэтэлэринэн радио-
клубу тэриһипит. Тийэ-
дэр, совхоз ыччаттара ба-
ры туһаналларыгар аһаһи
видеомагнитофон аһыла-
һаһыт.

Ийинэххэ сибилигин үлэ-
һиттар. Конференцияга
пүт суох. Конференцияга
ыччат ити баһаһыһыһын
түтө ойдоһ. Солоһөө
сельсоветын исполкомун
председателэ С. Д. Патро-
ваһа кэлэ—кийн сель-
совет харчыһытан комсо-
мольскай тэриэтэ баһи-
ча үлэһэн, сууманы нэс
бизрэр. Ыччаттар нэс өссө
бийр тыһыһыһа солһуоба-
һи совхоз профкомун
председателэ С. Е. Попов-
тан көрдөһүлэр. Онуоһа
Савелий Егорович туран
харчы ханыһы ыстатыйа-
рынан ороскуоттарыһын
быһаарда, олох кыаллыба-
һын туһунан өйдөтө сата-
та. Бийиги ити ыстатыйа-
лары эмэ билэбит, ол
эрэри инструһияга мэл-
ды хаһытара сырыттаһы-
тына, хайа, табыллыбат ийи-
Тийэһэр тийэн этэххэ, ий-
мэххэ да атын кийнэххэ
буолбатах, бэйэтин рабо-
дарыгар—совхоз ыччатта-
рыгар ону «бизриһтээх
эбэт.

Конференция делегата-
ра совхоз 159 комсомоле-
һын аатыһан гастроллаан,
араас даһаллары ыһтан
харчыһын төттөрү ууран
бизриһипит дик эрэһэргэ
нөрдөспүттэрин профком
председателэ туох ийин
ылыммат.

Комсомольскай тэриэтэ
Савелий Егоровичтан өссө
төгүл көрдөһөр—бийигини
эрэ, сана саһаһаһыны
киллэрэбитигэр көмөлөс.

М. ЛИСТИКОВА,
комсомольскай конфе-
ренция делегата.

БИҤИХЭ ЭППЭТТИЛЭР

«Саһа олоһ» бу дыйт ап-
таһыны 3 күнүһээһи нуоһа-
ригар В. Нова «Уулусса-
ры туһаһыһаһа дик тө-
бөлөөх критическай сүрүга
бэһээтэммитэ. Ол сүһү-
һэн бийиги редакцияһы-
гар Чуралчы сельскай Со-
вотын исполкомун предсе-
дателэ А. А. Захаров ма-
һын эппитээтэ.

«Суруһа эппитбит чах-
чылар ыһаһыһаһтар, Уу-
луссаһы оһоруу эрдэттэн
биллэһаннар, депутаттар

онно сыһаннаах наһаа-
рын олоһо киллэригэ үлэ
барар.

Ол курдук, ааспыт сайын,
күтүн Красильников уулус-
сат бүтүннү оһоһулуһна.
Ярославская уулуссаны,
Карл Маркс уулуссатын
Комсомольскай перекрест-
токка дикри оһоруу саһа-
лаһа. Октябрьскай уулус-
сага (маһаһыһаннар, остоло-
буой аһыһыһан) буор,
гравий кутулуһна,

ОЛОХТООХ УСУЛУОБУЙАНЫ УЧУОТТААН

аһорор болох үлэтин бы-
лаһыһаһтык саһалаһа. Үлэ-
ни мэхтэһэ контуруоплаа-
һыһа уонна субэни-аһаны
оһорууга 5 киһилээх кон-
сультативнай комиссия тэ-
риһинэ.

Бийиги хотугу сир, тыа
оройуһнарын усулуобуйа-
һыгар кийн уобалестарга
оһоһулуубут программалан
үлэлиирбит, оһону ийини-
үөратыһи олоһу кыта ык-
са сибээһирибит ыраһан.
Калин кэмгэ бэһээһэ ол
туһунан үгүстүн суруллар
буолла. Холобур, ССРС на-
роднай учуутала М. А.

Алексеев «Кэскилиг—оһо-
р» дик «Кыһа» хаһыаһа
бэһээтэппит, журналист С.
А. Попов «Фараон...» уонна
мин уолуһ» дик «Саһа
олоһо» бэһээтэппит ыста-
тыһаларыгар оһону ийинэ
олохтоох усулуобуйаларын
учуоттаһын уонна айым-
һыһаах сыһан ирдэһиллэ-
рин туһунан эппиттэрэ.

Бийиги оройуоммуттар
оһуулаһа кийнэһи ийинэ-
һи саһаһаа оһолор тэригэ-
һэригэр бэйэлэрэ туһунан
суулаһах-иһтээх, айымна-
лаахтык үлэлиир специали-
стар аһыһаа сүөхтэр. Кийн-

лэр үлэлэрин опытыгар
оһууран бийиги бэйэбит
Саһаһы сирин, оройуой-
мүт айыһатын, оһуун-ды-
һаһын, үгэһэрин, норуотун
дыарыһын уратыларын
учуоттуур үлэ хайыһаһара
былаһаннаһлар. Ол кур-
дук, Кытаһах дыһаһыла-
һын коллективна саһа ты-
лыгар, фольклоругар бол-
омтонун ууран, аһыһаһтар
прикладной искусство,
одьулуһуннар, Чуралчы «Кэс-
кил» детсада музыкаһынай
итин, Чакыр, Хайаһыт,
Хадаар, Дирин детсадтара
оһону эт-хаан өртүнэн са-

һыннары, Болтоһа, Чыла-
пара, Чуралчы «Мичил»
детсадтара оһо тыһын са-
һыһаһы хайыһаһарынан
үлэһиттэрэ. Ити хайыһаһа-
рынан ыһыһыһыт үлэ оһы-
тын түмэһ, ырытан, санаһы
этэһаһан уопсай програм-
маһы оһорууга үлэһиттэ-
һит. Оттон 1990—1991 оо-
үөһэх дыһаһыгар оройуон
детсадтарыгар программа-
һын боруобалаһыһы ыһ-
тар Баһа санаһаһаһыт.

1989 с. олунньуга ССКР
райкомун II пленума дикэ
кэргэһигэ уонна үлэ коллек-
тивыгар үүнэр ыччаты ки-

һи суоллары туһунан бол-
пуруой корбүтэ. Бийиги
оройуоммуттар оһоһулу-
бут «Дик кэргэн» програм-
ма бүтүн республика үрдү-
һэн снэһэриһи. Ыһыһын
билэбит. Детсадтарга, оһу-
опаларга общественности,
тороллуттар, үлэ коллекти-
тары оһуолларын үрдэти,
инилэр практическай көмө-
һөрүн кэһэти ССКР райко-
мун II пленумун уураһаһа-
рын олоһо киллэриһи бийр
сүрүн хардыһыһан буолуо
аһаһ эрэһэбит.

Ф. КОЛЕСОВА,
«Борезна» дыһаһыла-
сэһиһэһэһэ, консультатив-
най комиссия чилиһэ.

✦ Киһи уонна айылҕа ✦
**Уу харыстабылын
проблемалара**

Л. ОЛЕСОВА.
Снимок: Г. С. Городец-
кая.
П. Оконешников. Фотог.

◆ Үчүгэй дьон туһунан ◆

ЭРГИЭН ВЕТЕРАНА

Онтон киники, суухна-а-
сөнгөгч сүстөгч кинийн,
продавцын үлсз ыл-
быггара. Гликерия мангай
продавцыг кэмгэр
колхозна бир-икки авто-
машина сүүрэрэ. Продав-
цын булаанын толорор-
ру колхозн нэбилэнтэри,
малын Тетта оройнуу-

Гликерия Степановна үлэли сыйдын олобун аргыһын Бейылайы көрсүбүтэ. Дьоллоох дьиз кэргэн түөрт асоломмуттара. Оо, кини кыһалардын, үөрүүтүн, көтүүтүн тэҥиз үллэстэр нэргэниини 17 сыл олоб-түт көмүртэ кэрэ де этэ. Василий Романович Городецкый эмиз продавец эр-

Үлэ манхайгы дьоллоруун
исымнарыгар уйдеран,
сыллар хотон испиттэрэ.
Кини эргизигэ үлэлээбитэ
30-тан тэксэ сүл буолла.
Экиллэ суох үлэтин эһин
1980 сыллааха «Советской
эргизэ туйгуна» аат нисэ-
риллибитэ, бочуот кинигэ-
тигэр иллэриллибитэ. Гли-
керия Степановна бу үлэ-
лээбит кэмин устата төһө

